OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU FETİHLE GELEN DÖNÜŞÜM

Kurulduğu bölgedeki kadim şehir, kasaba ve köyler ile buralarda yaşayanları yadırgamadan kabullenen Osmanlılar; cami, medrese, mescit, han ve hamam gibi yapılarla buraları imar etmiştir. Ayrıca fethedilen şehirlerdeki çarşı ve pazarlar geliştirilmiş ya da yeniden inşa edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin fethettiği şehirlerde Türkler, şehrin gayrimüslim mahalleleri dışında kendi mahallelerini kurdu. Buna göre şehir merkezine cami, aşevi, hamam, şifahane gibi kurumlar yapılmış, yerleşme ise daha dış mahallelere kaydırılmıştır. Osmanlılar, şehirleşmeye getirdikleri bu yeni mimari anlayışla dağınık şekilde bulunan sosyal kurumları bir site içinde toplamıştır. Ayrıca şehir merkezlerinde pek çok işyeri inşa edilmiş, sosyal kurumların giderlerini karşılamak için vakıf olarak kiraya verilmiş ve böylece şehirlerin sosyo-ekonomik canlılığı sağlanmıştır. Balkanlarda Filibe, Sofya, Belgrad, Üsküp, Manastır, Köstence ve Rusçuk birer küçük kasaba veya köy iken Osmanlı Dönemi'nde büyük şehirler hâline gelmiştir. Bunun yanında Osmanlı egemenliği ile beraber Edirne, Selanik, Niğbolu, Silistre gibi şehirler de büyük gelişme göstermiştir.

Osmanlılarda El Sanatları

Bir milletin kültürel kişiliğinin en canlı ve anlamlı belgeleri niteliğinde olan el sanatları, Osmanlı Devleti'nde büyük gelişme göstermiştir. Şehirler; mimarisiyle, zanaat, sanat ve kültür faaliyetleriyle birer yaşam merkezi hâline gelmiştir. Günümüze kadar ulaşan müzeleri, sarayları, koleksiyonları, kütüphaneleri ve camileri dolduran tezhip, çini, minyatür, halı, kilim, kumaşlar ve binlerce cilt yazma eser vardır. Bu eserler, Anadolu ve çevresinde gelişen Türk el sanatlarına ait zengin bir hazinedir. Özellikle ahşap ve taş işlemeciliği, dokumacılık, çinicilik ve hat sanatları yeni bir ifade ve anlatım zenginliği kazanmıştır. Bu dalların her biri kendi içinde ustalık alanları, kullanılan gereç veya üretilen üründen adını alan gruplara ayrılmıştır. Nakkaşlar, kuyumcular, kâtipler, ciltçiler, çiniciler, kumaş dokuyucuları, maden işi yapan kazgancılar, ahşap işleriyle uğraşan kündekârlardan oluşan bu sanat ve zanaat grupları, kendi içlerinde birer eğitim kurumu gibi çalışmıştır. Bu meslek gruplarının ustaları, Ahilik teşkilatına bağlı olarak loncalar oluşturmuş ve "esnaf şeyhleri" tarafından yönetilmiştir.

Dokumacılık

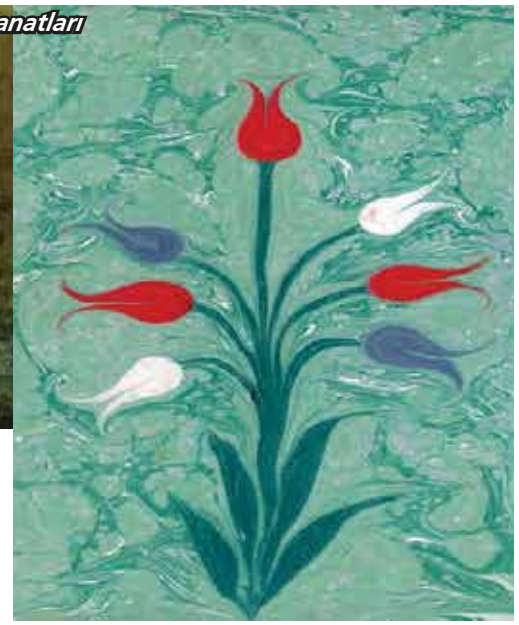
Dokuma sanayinin geliştiği Bursa'da; yünlü kumaşların, ipekli dibaların ve her cins kadifenin dokunduğu bilinmektedir. Dokumacılıkta oldukça ileri gitmiş olan Çin bile Bursa'dan kumaş satın almıştır. Yine bu dönemde Macaristan, İtalya, Polonya ve Balkan ülkelerinin pazarlarında Bursa kumaşları satılmıştır.

Bursa kumaşlarının üstünlüğü, malzemesinin zenginliği ve desenlerinin güzelliğinden kaynaklanmıştır.

Osmanlılarda El Sanatları

Ahşap İşlemeciliği

Osmanlılar Devri'nde daha ziyade geometrik yıldız motifleri ile fildişi ve sedef kaplamalı olarak yapılmıştır.

Süslemelerde yazı hemen hemen hiç görülmeyecek şekildedir. I. Ahmed'in sedef kaplamalı firuze, yakut ve zümrüt taşlarıyla süslü tahtı başta olmak üzere Kur'an mahfazaları, rahleler ve minberler gibi nadide eserler dünya müzelerinin en kıymetli koleksiyonları arasında yer alır.

Çini Sanatı

Osmanlı Dönemi'nde İznik ve Kütahya'dan sonra Bursa, Edirne ve İstanbul da önemli çini merkezleri olmuştur. XV ve XVI. Yüzyıllarda mimari ile kaynaşan çini süslemelerinin en güzel örnekleri; İznik Yeşil Camii, Topkapı Sarayı Çinili Köşk, Bursa Yeşil Camii ve Yeşil Türbe'dir.

Taş Süsleme Sanatı

Osmanlı mimarisinde taş işlemeciliği, daha çok yapıların dış kısmında uygulanmıştır. Bu uygulamaların ilk örnekleri Bursa Yeşil Camii yüzey süslemesinde ve Edirne Eski Camii minberinde görülmüştür. Mimari anıtlarda ve mezar taşlarında kullanılan ve yapıldığı yörenin özelliklerini gösteren motifler, gündelik eşyalarda da kullanılmıştır.

Hat

Yazıyı estetik ölçülere bağlı kalarak güzel bir şekilde yazma sanatıdır. İslamiyet'te dinî yapılarda resim bulunması uygun görülmediği için bunun yerini yazı sanatı olan hat almıştır. Hat sanatı, zamanla mimari dekorların başlıca zenginliği ve bütün dekoratif sanatların da önemli bir unsuru hâline gelmiştir.

SORULAR

1) Osmanlı şehrinin merkezinde bir Ulu Cami bulunur ve şehir onun etrafında genişlerdi. İslam'daki mahremlik anlayışı gereğince şehir, iskan ve ticaret bölgeleri olarak ikiye ayrılırdı. Şehrin ticaret yapılan bölgesinde müslümanlar gayrimüslimlerle bir arada bulunur ve alışveriş yapabilirlerdi. Ancak ikamet edilen bölgelerde Müslüman mahalleleri ile gayrimüslim mahalleleri birbirinden ayrılırdı. Mahalleler bir mescid, kilise ya da sinagogun etrafında gelişirdi.

Yandaki paragraftan yola çıkarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Osmanlı'da şehir planlamasının temelinde İslami motifler vardı.

B) Osmanlı şehrinde ticari hayata farklı dinlerden olanlar da dahil olurdu.

C) Osmanlı iskan anlayışında halk etnik kimliklerine göre değil, dinsel kimliklerine göre ayrılırdı.

D) Osmanlı mahallelerinde dinsel bir karakter görülürken, gayrimüslim mahallelerde yoktur.

E) Osmanlı şehir planını açıklamak için ekonomik ve dinsel kavramlara ihtiyaç vardır. **Cevap: D**

2) Osmanlı Devleti'nde Rumeli fetihleri sonrasında alınan yerler Türk-İslam mimarisinin seçkin eserleriyle donatıldı. Medreseler, camiler, imarethaneler, çeşmeler, sebiller hatta mezar taşları dahi taş ve mermer işlemeciliğinin en güzel örnekleri verilerek inşa edildi.

Bu bilgiler dikkate alındığında Osmanlı Devleti ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Sosyal devlet anlayışına sahip olduğu

B) Fethedilen yerlerde kalıcılığın amaçlandığı

C) Alınan yerlerin bayındır hâle getirildiği

D) Toplum ihtiyaçlarının gözetildiği

E) Fetih öncesi kültür izlerinin silindiği **Cevap: E**

3) Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nde görülen el sanatlarından biri değildir?

A) Dokumacılık

B) Hat

C) Heykel

D) Çini

E) Ahşap işlemeciliği

Cevap: C